

DEN NORSKE HELSINGFORSKOMITÉ

The Norwegian Helsinki Committee
Member of the International Helsinki Federation for Human Rights

Stortinget

Medlemmer av Justiskomiteen og Utenrikskomiteen
Karl Johans gate 22
N-0026 Oslo

Formatert: Punktmerking og
nummerering

Oslo, London, Kigali 26. september 2007

Re: Norges bidrag til kampen mot straffrihet,

Vi skriver på vegne av fire ikke-statlige menneskerettighetsorganisasjoner, som arbeider for å sikre rettsoppgjør for kjerneforbrytelser innenfor den internasjonale strafferetten, både på internasjonalt og nasjonalt nivå: REDRESS; African Rights; Amnesty International Norge og Den norske Helsingforskomité. Vi ønsker med dette brevet å peke på viktige spørsmål knyttet til Norges bidrag til kampen mot straffrihet for slike forbrytelser, det vil si folkemord, forbrytelser mot menneskeheten og krigsforbrytelser.

For det første, ønsker vi å understreke at Norge har spilt en viktig rolle ved å støtte etableringen av de to internasjonale ad hoc domstolene,¹ Den internasjonale straffedomstolen (ICC) og også noen av de såkalte hybriddomstolene som nå er i virksomhet. Disse domstolene, og særlig ICC, er viktige fremskritt i arbeidet med å styrke beskyttelsen av menneskerettigheter og humanitær rett. Disse institusjonene har en viktig oppgave i å sikre at de som utfører noen av de verste forbrytelsene i dagens verden får sin straff og at ofre får en form for oppreisning.

En hjørnestein i det systemet for å sikre rettsoppgjør som Romavedtektene for Den internasjonale straffedomstolen etablerer, er det såkalte komplementaritetsprinsippet (artikkel

¹ Den internasjonale domstolen for det tidligere Jugoslavia (ICTY) og Den internasjonale domstolen for Rwanda (ICTR).

1). Prinsippet understreker at det er statene som har det primære ansvaret for å etterforske og føre for retten saker innenfor internasjonal strafferett. ICC kan bare gjennomføre rettsoppgjør i en sak hvis en stat “mangler vilje eller evne til genuint å gjennomføre etterforskningen eller straffeforfølgningen” (artikkel 17(a)). Som statspart til Romavedtektene må Norge derfor sikre at en har egnet nasjonal lovgivning som gjennomfører de forpliktelser som følger av vedtektene og at en har tilstrekkelig kapasitet til å håndheve denne lovgivningen.

(1) Nasjonal kapasitet

Vi er meget positive til at Norge etablerte ‘Det nasjonale statsadvokatembetet for bekjempelse av organisert og annen alvorlig kriminalitet’, inkludert internasjonale kjerneforbrytelser, i 2005. I tillegg er et eget etterforskningsteam for særskilte internasjonale forbrytelser etablert innenfor KRIPOS. Dette er viktige skritt i kampen mot straffrihet. Men vi er bekymret for at både Det nasjonale statsadvokatembetet og etterforskningsteamet er alvorlig underbemannet. Statsadvokatembetet har tre statsadvokater, mens etterforskningsteamet har åtte ansatte. Det består av fire etterforskere, én etterforskningsleder, en kontorsjef og to jurister.

Med den nåværende kapasiteten, kan en forvente at bare én sak vil kunne bli sluttført per år. Før etableringen av disse spesialorganene i 2005, skjedde det nesten ingen etterforskning av internasjonale straffesaker i Norge, med den følge at en i dag sitter igjen med et stort antall ubehandlede saker hvor det er påstand om folkemord, forbrytelser mot menneskeheten, krigsforbrytelser eller tortur.²

En annen følge av denne situasjonen er at viktige saker kan bli henlagt fordi de krever omfattende etterforskning. I en skuffende beslutning av 20. september 2007 henviser Det nasjonale statsadvokatembetet til ressursspørsmål som én av grunnene for at en vil henlegge en viktig anmeldelse mot det norske selskapet Aker Kværner ASA, som har hatt omfattende oppdrag på den amerikanske Guantanamo-basen på Cuba. I en pressemelding pekes det på at hvis en bruker mye ressurser på denne saken, kan det gå ut over arbeidet med folkemordssaker.³

Ifølge en liste oversendt av rwandiske myndigheter til Norge, befinner det seg minst 15 rwandere i Norge som de mistenker for å ha deltatt i folkemordet i Rwanda i 1994. Norske

² Basert på tilgjengelig informasjon fra media, har Den norske Helsingforskomité anslått at den ubehandlede saksmengden består av godt over 50 saker, se *Apollon: Forskningsmagasin fra Universitetet i Oslo*, 1/2007, sidene 10-11-12.

³ Det nasjonale statsadvokatembetet, “Henleggelse av anmeldelsen av Aker Kværner ASA for aktiviteter på Guantanamo, Cuba”, Pressemelding 20. september 2007.

medier har avslørt identiteten på noen av de mistenkte.⁴ Vi mener at norske myndigheter ville kunne arbeide raskere med disse sakene hvis større ressurser – økonomiske og personellmessige – var tilgjengelige.

Merknad [J1]: Would you have a reference for that? Rakiya mentioned that she is aware that media reported on cases of *François Burasa and his former wife, Marie-Goretti Burasa*.

Canadiske, danske, nederlandske og belgiske myndigheter har etablert lignende spesialiserte enheter for å etterforske internasjonale straffesaker. De har stilt betydelige ressurser til disposisjon for å etterforske personer mistenkt for å ha begått folkemordshandlinger.⁵ Flere personer er allerede blitt dømt i Belgia, mens rettssaker pågår i Canada og Nederland.⁶

- Vi oppfordrer Stortinget til å øremerke betydelig økte ressurser for spesialorganene som har ansvaret for å etterforske og tiltale personer for internasjonale kjerneforbrytelser. Det burde som et minstemål være to operasjonelle etterforskningsteam innenfor KRIPOS, slik at en får en dobling av den nåværende etterforskningskapasiteten. Det er også behov for å øke staben ved Det nasjonale statsadvokatembetet med minst to statsadvokater.
- For å kunne behandle den store mengden av ubehandlede saker som en har arvet fra perioden før de spesialiserte organene ble etablert, bør en vurdere midlertidige ordninger for å øke kapasiteten. Spesialenheten bør inviteres til å presentere en plan for hvordan dette arbeidet kan sluttføres, som inkluderer beregninger av personellbehov og andre kostnader.

Ved å øke kapasiteten slik vi ber om, vil norske myndigheter vise at de har en ambisiøs og aktiv tilnærming på nasjonalt nivå, og at en er villig til å stille de nødvendige ressurser til disposisjon.

⁴ Aftenposten, Nettavisen, NRK and TV2 har i flere oppslag avslørt identiten til Francois Burasa (<http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/article996044.ece>; <http://www.nettavisen.no/innenriks/article999544.ece>; <http://www.nrk.no/nyheter/innenriks/5726660.html>; <http://pub.tv2.no/TV2/sok/?query=burasa>). TV2 og Nettavisen har i en dokumentarfilm ("Fristet for krigsforbrytere", vist av TV2 30. april 2007) og oppfølgende oppslag om etterforskning av krigsforbrytersaker i Norge, avslørt identiteten til Vincent Ndikumana og Pierre Célestin Ruhumuliza.

⁵ Det danske kontoret for særskilte internasjonale forbrytelser har en permanent stab på 17 personer (se www.sico.ankl.dk); Den nederlandske krigsforbrytelsesenheden har 27 etterforskere, statsadvokater, eksperter og administrative ansatte. Sverige har nylig etablert en krigsforbrytelsesenheden innenfor sitt nasjonale politi, som består av 10 erfarne etterforskere (se "Swedish police to launch new war crimes unit", 11.09.07, på <http://www.thelocal.se/8454/20070911/>.)

⁶ For en oversikt over pågående saker i Europa mot personer som er tiltalt for å ha begått alvorlige internasjonale forbrytelser, se "EU Update on Serious International Crimes, July 2007, som er tilgjengelig på <http://www.redress.org/publications/EU%20Report%20Vol%203%20July%202007.pdf>.

(2) Lovgivning om internasjonale kjerneforbrytelser

For det andre, er vi meget positive til forslaget fra det norske Justisdepartementet av 3. april 2007 om å introdusere en nytt kapittel i straffeloven om internasjonale kjerneforbrytelser. Både Amnesty International Norge og Den norske Helsingforskomité har avgitt positive høringsuttalelser om forslaget, og vi ber Stortinget vedta forslaget så snart som mulig. Den nye lovgivningen vil sende et sterkt signal om at Norge i sine egne domstoler vil bidra til å bekjempe straffrihet for internasjonale forbrytelser.

Et meget viktig spørsmål er om disse bestemmelse kan bli gitt tilbakevirkende kraft. Det er et viktig menneskerettslig og konstitusjonelt prinsipp at ingen skal dømmes for handlinger eller unnlater som det ikke eksisterte lovforbud mot på det tidspunktet de ble utført. Legalitetsprinsippet er også formulert i den norske grunnloven paragraf 96.

Men hvis vi følger artikkel 15 i Den internasjonale konvensjon om sivile og politiske rettigheter, må prinsippet ses i sammenheng med både nasjonal og internasjonal lov, inkludert internasjonal sedvanerett. I første avsnitt heter det at “ingen må kjennes straffskyldig på grunnlag av en handling eller unnløtelse som på den tid den ble begått ikke var straffbar etter nasjonal eller internasjonal rett”. Ifølge artikkel 15(2), skal “intet i denne artikkel ... være til hinder for at noen tiltales eller straffes for en handling eller unnløtelse som på den tid da den ble begått, var straffbar etter de alminnelige rettsprinsipper som anerkjennes av folkerettssamfunnet”.⁷

Internasjonale kjerneforbrytelser har vært en del av internasjonal lov siden slutten av 1940-tallet. FN har gjentatte ganger karakterisert dem som forbrytelser av en så alvorlig art at de angår hele menneskeheten.

Det vil derfor ikke være et brudd på Norges forpliktelser etter menneskerettighetene å gi de nye bestemmelsene tilbakevirkende kraft. Tvert imot finnes det sterke menneskerettslige argumenter for å gi den foreslåtte lovgivningen slik tilbakevirkende kraft:

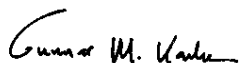
- I samsvar med deres status som forbrytelser i henhold til internasjonal rett, har de forbrytelsene som er dekket av den foreslåtte lovgivningen ikke foreldelsesfrister. Like saker bør behandles likt, uansett om de fant sted før eller etter at den nye lovgivningen er trådt i kraft.

⁷ Den internasjonale konvensjonen om sivile og politiske rettigheter, GA res. 2200A (XXI) av 16. desember 1976. Konvensjonen trådte i kraft 23. mars 1976, samme dag som Norge ratifisert den, og ble inkorporert i norsk lov ved Menneskerettsloven av 21. mai 1999.

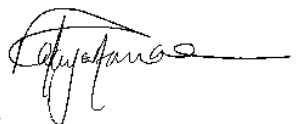
- Norge vil med en slik lovgivning kunne bli i stand til å bistå i strategiene for å avslutte arbeidet til de eksisterende ad hoc domstolene (jf Bagaragaza-overføringssaken), og samarbeide med ICC og andre internasjonale- eller hybriddomstoler om å behandle saker fra før lovgivningen trådte i kraft.
- På denne bakgrunnen, ber vi Stortinget om å sikre at bestemmelsene i den nye lovgivningen om internasjonale kjerneforbrytelser blir gitt tilbakevirkende kraft.

Vi takker for oppmerksomheten om disse viktige spørsmålene. Vi ønsker å bistå der det er behov for å finne gode løsninger på de spørsmålene vi har reist. Vi står til disposisjon hvis det er et ønske om å diskutere spørsmålene videre.

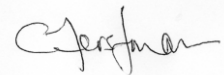
Med hilsen,

Gunnar M. Karlsen
Assisterende generalsekretær
Norwegian Helsinki Committee

Rakiya Omaar
Direktør
African Rights

Carla Ferstman
Direktør
REDRESS

S/

Jon Peder Egenæs
Generalsekretær
Amensty International Norge

Kopier:

- Justisminister Knut Storberget
- Utenriksminister Jonas Gahr Støre
- Riksadvokat Tor-Aksel Busch